

Теорія і методика управління освітою

УДК 378.147:37.015.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18313705>

Групова навчальна взаємодія студентів: принципи організації та роль лідера

Цапро Галина Юріївна

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської мови та комунікації,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-0748-7531>

Якуба Валентина Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету романо-германської філології
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-5433-0334>

Сажко Лілія Антонівна

кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри германської філології
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-1565-6091>

Зверева Марина Анатоліївна

кандидат педагогічних наук,

заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

<https://orcid.org/0000-0002-5967-6924>

Буравенко Анжеліка Сергіївна

старший викладач кафедри англійської мови та комунікації,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

<https://orcid.org/0009-0002-5364-8831>

Прийнято: 04.01.2026 | Опубліковано: 20.01.2026

***Анотація: Мета.** Стаття присвячена аналізу організації групової навчальної взаємодії студентів у контексті сучасної вищої освіти з акцентом на принципи кооперативного навчання та функціональну роль лідера в навчальній групі. Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до групової взаємодії та обґрунтування ролі лідерства як чинника регуляції комунікативних і когнітивних процесів у теоретичних дисциплінах і практичних заняттях з іноземних мов.*

***Методи.** У дослідженні використано методи теоретичного аналізу та синтезу наукових джерел, порівняльний аналіз педагогічних підходів до організації групової роботи, а також узагальнення досвіду проведення теоретичних курсів і практичних занять з англійської, французької та німецької мов у закладах вищої освіти. Методологічну основу становлять положення кооперативного навчання, теорії соціальної взаємозалежності та концепції групової динаміки.*

Результати. *Результати дослідження дозволяють окреслити ключові принципи організації групової навчальної взаємодії, серед яких визначальними є структурованість спільної діяльності, чіткий розподіл ролей, індивідуальна відповідальність учасників, регламентована комунікація та рефлексія процесу. Обґрунтовано, що лідерство в навчальній групі виконує переважно регулятивно-координаційну функцію та змінює свій характер залежно від типу заняття. У теоретичних дисциплінах лідерство спрямоване на впорядкування дискурсивної та аналітичної діяльності студентів, тоді як у практичних заняттях з іноземних мов – на підтримку мовленнєвої активності, рівномірного залучення учасників і дотримання комунікативних цілей.*

Висновки. *Узагальнення результатів засвідчує доцільність поєднання принципів організації групової роботи з гнучким функціональним лідерством як умовою підвищення навчальної результативності. Запропонований підхід сприяє подоланню формалізму в застосуванні групових форм навчання та забезпечує їх адаптацію до специфіки теоретичних і практичних курсів.*

Ключові слова: *кооперативне навчання, групова динаміка, навчальна комунікація, лідерство, рольова структура, мовна підготовка.*

Student Group Learning Interaction: Principles of Organization and the Role of the Leader

Tsapro Galyna Yuriiivna

PhD in Philology, Associate Professor,

Head of the Department of English Language and Communication,

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053

<https://orcid.org/0000-0002-0748-7531>

Yakuba Valentyna Volodymyrivna

PhD in Philology, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Romance and Germanic Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-5433-0334>

Sazhko Liliia Antonivna

PhD in Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of Germanic Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-1565-6091>

Zvereva Maryna Anatoliivna

PhD in Pedagogy,
Deputy Dean of the Faculty of Romance and Germanic Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053
<https://orcid.org/0000-0002-5967-6924>

Buravenko Anzhelika Serhiivna

Senior Lecturer, Department of English Language and Communication,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Bulvarno-Kudriavska Street, Kyiv, Ukraine, 04053
<https://orcid.org/0009-0002-5364-8831>

Abstract: Objective. *The article focuses on the organization of student group learning interaction in contemporary higher education, with particular emphasis on the principles of cooperative learning and the functional role of the leader within an academic group. The objective of the study is to systematize theoretical approaches to group-based learning interaction and to substantiate leadership as a key mechanism for regulating communicative and cognitive processes in both theoretical courses and practical classes in foreign languages.*

Methods. *The study employs methods of theoretical analysis and synthesis of scholarly sources, comparative analysis of pedagogical approaches to organizing group work, and generalization of instructional experience gained from teaching theoretical disciplines as well as practical classes in English, French, and German in higher education institutions. The methodological framework is grounded in cooperative learning theory, social interdependence theory, and concepts of group dynamics applied to academic learning environments.*

Results. *The findings make it possible to identify core principles underlying effective group learning interaction, including structured collaboration, clearly defined role distribution, individual accountability, regulated communication, and systematic reflection on the learning process. In group work, the leader is responsible for organizing how students work together. In theoretical classes, this usually means guiding the discussion, keeping it on topic, and involving students who participate less actively. In practical foreign language classes, leadership facilitates communicative engagement, equal involvement of participants, and sustained use of the target language during group tasks.*

Conclusions. *The results highlight the effectiveness of combining well-defined organizational principles of group work with flexible, function-oriented leadership as a condition for enhancing learning outcomes. The proposed approach reduces the formalization of group-based instruction and enables its adaptation to the specific objectives of theoretical and practical courses in higher education.*

Keywords: *cooperative learning, group dynamics, academic communication, leadership, role distribution, foreign language instruction.*

Постановка проблеми. У сучасній вищій освіті групова навчальна взаємодія студентів розглядається як один із ключових чинників формування не лише предметних знань, а й соціальних, комунікативних і метакогнітивних умінь. Перехід до компетентнісної парадигми навчання, поширення інтерактивних і кооперативних технологій, а також зростання ролі самостійної та командної роботи зумовлюють необхідність переосмислення принципів організації групової діяльності в аудиторному просторі. Особливої актуальності набуває питання внутрішньої структури групової взаємодії, розподілу ролей між учасниками та функціонування лідерства як механізму регуляції навчальної діяльності.

Попри широке впровадження групових форм роботи у вищій школі, ефективність їх застосування залишається нерівномірною. На практиці групова робота нерідко зводиться до формального об'єднання студентів без чітко визначених принципів організації, що призводить до асиметрії участі, зниження навчальної мотивації окремих членів групи та конфліктів у процесі виконання спільних завдань. У цьому контексті проблема ролі лідера в груповій навчальній взаємодії потребує системного аналізу, оскільки саме лідерство значною мірою визначає динаміку групи, характер комунікації та результативність навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років проблема групової навчальної взаємодії у вищій освіті активно досліджується в контексті підвищення навчальної результативності, розвитку академічної комунікації та формування навичок спільної діяльності студентів. Сучасні дослідження наголошують, що групова робота не є універсальним педагогічним засобом сама по собі, а її ефективність визначається ступенем продуманості

організації взаємодії та наявністю механізмів регуляції спільної діяльності [4; 16]. У цьому підході групове навчання розглядається як спеціально сконструйоване освітнє середовище, у якому взаємодія студентів має бути спрямована не лише на виконання завдання, а й на підтримку навчально значущої комунікації.

Окремий корпус сучасних досліджень присвячений принципам організації кооперативного навчання у вищій школі. Емпіричні дані свідчать, що структурованість групової роботи, чітке визначення ролей і поєднання спільної діяльності з індивідуальною відповідальністю позитивно впливають на залученість студентів і глибину опрацювання навчального матеріалу [7; 12]. Водночас оглядові дослідження демонструють, що за відсутності чіткої організації групова робота часто набуває формального характеру, що проявляється в асиметрії участі, домінуванні окремих студентів і зниженні навчальної мотивації інших членів групи [13]. Це дозволяє говорити про організаційний вимір групової взаємодії як про ключову умову її ефективності.

Суттєвий внесок у розуміння механізмів групової взаємодії зробили дослідження, орієнтовані на регуляцію навчального процесу в умовах співпраці. У вітчизняних педагогічних дослідженнях підкреслюється, що кооперативне навчання потребує цілеспрямованої організації спільних дій студентів, зокрема через координацію ролей, підтримку навчального діалогу та контроль внеску кожного учасника [2, с. 158–160].

У межах концепцій спільної та соціально розподіленої регуляції навчання підкреслюється, що навчальна ефективність групи залежить від здатності учасників координувати дії, підтримувати спільну увагу до завдання та коригувати хід діяльності в процесі роботи [9]. Аналіз навчального діалогу в кооперативних групах показує, що саме регульована взаємодія через пояснення, уточнення, аргументацію та взаємний контроль забезпечує продуктивність групового навчання у вищій освіті [6].

У цьому контексті дедалі більшої уваги набуває проблема лідерства в навчальній групі. Сучасні дослідження свідчать, що лідерство в кооперативному навчанні має функціональний характер і спрямоване насамперед на координацію взаємодії, підтримку комунікації та залучення всіх учасників до спільної діяльності, а не на домінування одного студента в групі [8; 11]. Емпіричні дані також підтверджують, що наявність лідера з регулятивно-координаційними функціями сприяє зменшенню комунікативної асиметрії та вирівнюванню участі студентів у групових обговореннях [17].

Водночас аналіз сучасних наукових публікацій засвідчує, що, попри значну кількість досліджень, питання ролі лідера в організації групової навчальної взаємодії студентів залишається недостатньо систематизованим. Більшість праць зосереджуються або на загальних принципах кооперативного навчання, або на окремих аспектах лідерства й регуляції, не поєднуючи ці підходи в цілісну педагогічну модель. Недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок між принципами організації групової роботи та функціональними ролями лідера, а також специфіка реалізації лідерства у вищій освіті, зокрема в мовних і філологічних дисциплінах. Саме ця прогалина визначає наукову спрямованість даної статті та зумовлює її дослідницьке завдання.

Постановка завдання. Метою статті є комплексний аналіз принципів організації групової навчальної взаємодії студентів та визначення ролі лідера як ключового чинника регуляції навчальної комунікації й ефективності групової роботи.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- 1) узагальнити теоретичні підходи до розуміння групової навчальної взаємодії в сучасній педагогічній науці;
- 2) проаналізувати основні принципи організації групової роботи студентів у контексті кооперативного навчання;
- 3) окреслити функції та комунікативні ролі лідера в навчальній групі;

4) визначити проблемні аспекти реалізації лідерства в груповій навчальній взаємодії та можливі напрями їх подолання.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становить поєднання теоретичного аналізу та порівняльного підходу до вивчення групової навчальної взаємодії у вищій освіті. У роботі використано аналіз і узагальнення наукових джерел з проблем кооперативного навчання, групової динаміки та освітнього лідерства, а також зіставлення особливостей організації групової роботи в теоретичних дисциплінах і практичних заняттях з іноземних мов. Такий підхід дозволив систематизувати принципи організації групової навчальної взаємодії та окреслити функціональну роль лідера в навчальній групі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація групової навчальної взаємодії студентів передбачає не механічне об'єднання здобувачів у малі групи, а конструювання умов, за яких спільна діяльність стає навчально продуктивною, а відповідальність – розподіленою та контрольованою. У кооперативному навчанні така продуктивність забезпечується насамперед через позитивну взаємозалежність, індивідуальну відповідальність, системну взаємодію «обличчям до обличчя», цілеспрямоване формування соціальних умінь і рефлексію групового процесу [10, с. 366–372]. Відтак, головним завданням викладача є не лише поставити завдання, а спроектувати структуру взаємодії: визначити ролі, правила комунікації, критерії оцінювання та механізми моніторингу внеску кожного учасника, що узгоджується з підходами до організації гетерогенних груп і зниження статусної асиметрії [15, с. 785–789].

У межах цієї статті робочою гіпотезою є твердження, що ефективність групової навчальної взаємодії у студентському середовищі зростає тоді, коли (1) групова робота організована відповідно до принципів кооперативного навчання, а (2) лідер виконує не домінувальну, а регулятивно-координаційну роль, забезпечуючи рівномірність участі, підтримку комунікації та контроль виконання завдання. Така модель корелює з висновками про те, що соціальна

взаємозалежність запускає механізми взаємної підтримки й відповідальності, а лідерство є інструментом керування груповою динамікою [10, с. 372–375; 11, с. 1188–1192].

Для практичної реалізації цієї гіпотези доцільно розрізняти принципи організації (як “рамку” групової діяльності) та функції лідера (як “механізм регуляції” взаємодії). Узагальнення теоретичних позицій і методичних підходів дозволяє подати ключові принципи, які мають бути зафіксовані у проєктуванні групової роботи студентів.

У межах європейської педагогічної традиції принципи структурованої групової роботи розглядаються також крізь призму кооперативного навчання як поєднання чітко визначених ролей, регламентованої взаємодії та спільної відповідальності за результат [3; 15, с. 787–789].

Таблиця 1

Принципи організації групової навчальної взаємодії студентів

Принцип	Зміст (операціоналізація в аудиторній практиці)
Позитивна взаємозалежність	Завдання сконструйоване так, що результат можливий лише за спільних зусиль; ресурси/ролі розподілені [1; 10; 15, с. 787].
Індивідуальна відповідальність	Кожен учасник має визначену частку роботи та критерії внеску; застосовуються міні-звіт/коротке індивідуальне оцінювання [15, с. 788–789; 14, с. 16–18].
Структурована комунікація	Є регламент реплік і черговості, правила обговорення, інструменти узгодження рішень [6; 11, с. 1189–1193].
Розподіл ролей	Ролі визначені (лідер/модератор, тайм-кіпер, секретар, спікер тощо); ролі ротуються [14, с. 12–16; 11, с. 1192–1194].
Розвиток соціальних умінь	Підтримка активного слухання, конструктивної критики, аргументації та взаємної допомоги [5; 11, с. 1193–1196].
Рефлексія процесу	Після виконання завдання група оцінює, що працювало/не працювало; коротка рефлексія за критеріями [9, с. 12–16; 11, с. 1194–1197].
Рівність участі	Запобігання “соціальному байдикуванню” через чіткі ролі, часові рамки й контроль внеску [11, с. 1191–1194; 17].

Джерело: власна розробка авторів

Ефективність кооперативного навчання також пов’язується з підвищенням академічних результатів за умови чіткої організації групової роботи та індивідуальної відповідальності кожного учасника, що підтверджується

результатами узагальнювальних досліджень групового навчання [7; 15, с. 785–791].

Наступним аналітичним кроком є визначення лідерства як функціональної ролі у групі. У педагогічному контексті лідер не ототожнюється з “керівником”, який перебирає основну роботу, а виступає координатором взаємодії: запускає обговорення, підтримує темп, забезпечує включеність учасників та врегульовує комунікативні збої. Саме такий підхід дозволяє зменшити нерівність статусів і підвищити якість групових рішень [8; 11, с. 1191–1194]. Дослідження групової динаміки в навчальному середовищі підкреслюють, що продуктивність групи значною мірою залежить від характеру взаємодії між студентами, зокрема від якості пояснень, запитань, уточнень і взаємного контролю [6; 9, с. 4–8]. Це означає, що лідерство має бути спрямоване на підтримку саме навчально значущих комунікативних дій, а не на домінування в обговоренні.

Таблиця 2

Функції лідера в груповій навчальній взаємодії студентів та індикатори реалізації

Функція лідера	Зміст	Індикатор (ознака виконання)
Координаційна	Розподіляє ролі/підзавдання, узгоджує послідовність дій	Є погоджений план; кожен учасник знає свою частку роботи [14; с. 12–16; 11, с. 1188–1190].
Регулятивна (тайм-менеджмент)	Контролює темп і час, повертає групу до завдання	Дотримано дедлайнів; немає “залипань” у другорядних темах [14, с. 16–18].
Комунікативно-фасилітативна	Забезпечує черговість реплік, підтримує включення тих, хто мовчить	Висловлюються всі; мінімізоване домінування 1–2 учасників [11, с. 1189–1193; 17].
Медіаційна	Знімає напруження, переводить конфлікт у конструктив	Конфлікти не блокують роботу; рішення приймаються аргументовано [8; 11, с. 1193–1195].

Контрольно-якісна	Стежить за відповідністю результату критеріям, ініціює перевірку	Є самоперевірка; результат узгоджений з вимогами завдання [11, с. 1195–1197; 12].
Рефлексивна	Організовує коротке обговорення “що спрацювало/що змінити”	Група формулює 1–2 висновки для покращення наступної роботи [9, с. 14–16; 11, с. 1194–1197].

Джерело: власна розробка авторів

Таким чином, узгоджене застосування принципів організації групової роботи та функціонально визначеного лідерства створює умови для підвищення навчальної результативності: по-перше, зменшується “дифузія відповідальності” за рахунок структурованості та індивідуального внеску [15, с. 788–789; 14, с. 16–18]; по-друге, активізуються навчально значущі типи взаємодії – пояснення, уточнення, аргументація та взаємний контроль [6; 9, с. 6–9]; по-третє, групова динаміка стає керованою, а лідерство – інструментом підтримки спільної діяльності, а не домінування в ній [11, с. 1191–1194; 17].

Висновки. Групова навчальна взаємодія студентів постає як складний педагогічний процес, ефективність якого залежить від поєднання продуманої організації спільної діяльності та функціонально зорієнтованого лідерства. Аналіз принципів групової роботи засвідчує значущість структурованості взаємодії, чіткого розподілу ролей, відповідальності учасників і рефлексії процесу як умов підтримки активної та збалансованої участі студентів у навчанні.

Розгляд ролі лідера в груповій навчальній взаємодії дозволяє трактувати лідерство як інструмент регуляції комунікативних і когнітивних процесів у навчальній групі. Характер реалізації лідерських функцій варіюється залежно від типу заняття: у теоретичних дисциплінах акцент зміщується на впорядкування обговорення й логіку аргументації, тоді як у практичних заняттях з іноземних мов – на підтримку мовленнєвої активності та рівномірного залучення всіх

учасників групи. Такий підхід підкреслює доцільність гнучкої організації групової роботи відповідно до навчальних цілей конкретного курсу.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом взаємозв'язку між моделями лідерства та навчальними результатами студентів у різних форматах організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Байда М. В. Використання класичних технологій кооперативного навчання на змішаних та перевернутих заняттях у процесі фахової підготовки вчителів-філологів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 82(4). С. 83–87.
2. Тишакова Л. Використання технологій кооперативного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови. *Наукові записки*. 2020. Вип. 183. С. 156–161.
3. Brüning L., Saum T. *Kooperatives Lernen: Grundlagen, Methoden, Praxisbeispiele*. Seelze : Friedrich Verlag, 2006. 192 p.
4. Dillenbourg P., Jermann P. Designing orchestration for collaborative learning. *Computers & Education*. 2022. Vol. 179. Article 104399. DOI: 10.1016/j.compedu.2021.104399.
5. Dörnyei Z., Murphey T. *Group Dynamics in the Language Classroom*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 210 p.
6. Gillies R. M. Promoting academically productive student dialogue during cooperative learning. *International Journal of Educational Research*. 2022. Vol. 114. Article 101996. DOI: 10.1016/j.ijer.2022.101996.
7. Gillies R. M., Nichols K. Structuring group work to enhance student engagement and learning. *Educational Psychology Review*. 2023. Vol. 35, No. 2. Article 34. DOI: 10.1007/s10648-022-09678-9.

8. Hertz-Lazarowitz R., Shachar H. Leadership and social regulation in cooperative learning groups. *Learning and Instruction*. 2023. Vol. 85. Article 101726. DOI: 10.1016/j.learninstruc.2022.101726.
9. Järvelä S., Hadwin A. F., Malmberg J. Regulation of learning in collaborative environments. *Educational Psychologist*. 2023. Vol. 58, No. 1. P. 1–20. DOI: 10.1080/00461520.2022.2105584.
10. Johnson D. W., Johnson R. T. An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher*. 2009. Vol. 38, No. 5. P. 365–379.
11. King A., Goos M. Facilitating productive group work in higher education. *Higher Education Research & Development*. 2023. Vol. 42, No. 6. P. 1185–1199. DOI: 10.1080/07294360.2022.2072078.
12. Kyndt E., Raes E., Dochy F. Teachers' perspectives on cooperative learning: Practices and challenges. *Teaching and Teacher Education*. 2022. Vol. 112. Article 103630. DOI: 10.1016/j.tate.2022.103630.
13. Laal M., Ghodsi S. M. Benefits of collaborative learning in higher education: A review. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2022. Vol. 228. P. 486–490. DOI: 10.1016/j.sbspro.2016.07.074.
14. Oakley B., Felder R. M., Brent R., Elhajj I. Turning student groups into effective teams. *Journal of Student-Centered Learning*. 2004. Vol. 2, No. 1. P. 9–34.
15. Slavin R. E. Cooperative learning and academic achievement: Why does groupwork work? *Anales de Psicología*. 2014. Vol. 30, No. 3. P. 785–791.
16. Van Leeuwen A., Janssen J. A systematic review of teacher guidance in collaborative learning. *Educational Research Review*. 2022. Vol. 35. Article 100429. DOI: 10.1016/j.edurev.2021.100429.
17. Zhang J., Tsai C.-C. Leadership roles and participation patterns in collaborative learning. *Computers & Education*. 2024. Vol. 194. Article 104686. DOI: 10.1016/j.compedu.2023.104686.